

Świeccy konsekrowani – „laboratorium Kościoła”

Zawsze oburzam się wewnętrznie, ilekroć podczas Mszy Świętej w modlitwie powszechnej słyszę wezwanie: „Módlmy się o powołania kapłańskie i zakonne...”. Dlaczego, oprócz powołań do kapłaństwa, mamy modlić się tylko o powołania do zakonów, a nie do życia konsekrowanego w ogóle? Czy nie jest to lekceważenie bogactwa Kościoła i ograniczanie działania Ducha Świętego? A może jest to jedynie bezmyślne powielanie schematów albo – co gorsza – zawiniona ignorancja? Przecież już od Soboru Watykańskiego II (1962-1965), a szczególnie od ukazania się posynodalnej adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* św. Jana Pawła II (25 III 1996), niemal wszystkie dokumenty Kościoła traktują o życiu konsekrowanym w różnorodności jego dróg, a nie wyłącznie o życiu zakonnym, które jest jedną z kilku jego form.

We wspomnianej posynodalnej adhortacji o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie Święty Papież omawia osiem utrwalonych w historii i życiu Kościoła form czy też dróg życia konsekrowanego oraz wzmiankuje

* Ks. prof. dr hab. Marek Chmielewski – prezbiter diecezji radomskiej, wyświęcony w 1983 roku; od 1988 roku pracownik naukowy KUL, od 2013 roku wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu i profesor wizytujący na Fakultecie Teologicznym Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie (Litwa); w latach 2005-2016 prodziekan do spraw studenckich Wydziału Teologii KUL i członek Senatu KUL; założyciel (2009-2017) Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości; członek zwyczajny Międzynarodowej Akademii Miłosierdzia Bożego w Krakowie; członek-korespondent Papieskiej Międzynarodowej Akademii Maryjnej (PAMI) w Rzymie; przewodniczący Polskiego Towarzystwa Mariologicznego w latach 2017-2020; członek Towarzystwa Naukowego KUL i Lubelskiego Towarzystwa Naukowego; doktor honoris causa Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie; autor ponad 330 artykułów naukowych i 30 książek z teologii duchowości; od 2003 r. w każdy czwartek prowadzi cykl audycji „Duc in altum!” w Radio Maryja i TV Trwam (około 850 odcinków). Na tej podstawie powstała książka pt. *Wielka księga duchowości katolickiej* (Wydawnictwo AA, Kraków 2015). Zob. www.marekchmielewski.eu

o poszukiwaniu nowych sposobów całkowitego naśladowania Chrystusa. Wymienia więc pięć form życia konsekrowanego wspólnotowego i trzy indywidualne formy życia konsekrowanego.

Wśród form wspólnotowych są: a) mnisi i mniszki, dziedziczący najstarsze tradycje życia poświęconego Bogu (por. VC 6); b) „instytuty oddane bez reszty kontemplacji” (por. VC 8); c) instytuty zakonne, czyli zgromadzenia zakonne pragnące zgodnie z określonym charyzmatem i w ramach trwałej formy życia wspólnego „na różne sposoby pełnić apostolską służbę dla dobra Ludu Bożego” (VC 9); d) stowarzyszenia życia apostolskiego, „które we właściwy sobie sposób realizują określony cel apostolski lub misyjny” (VC 11); e) oraz instytuty świeckie, „których członkowie pragną przeżywać swoją konsekrację Bogu w świecie poprzez praktykę rad ewangelicznych w kontekście doczesnych struktur, aby w ten sposób być zaczynem mądrości i świadkami łaski w ramach życia kulturalnego, gospodarczego i politycznego” (VC 10).

Oprócz tego mamy trzy indywidualne formy życia konsekrowanego: a) dziewice konsekrowane; b) wdowy konsekrowane oraz c) pustelników i pustelnice (por. VC 7).

Ta często ignorowana różnorodność form życia oddanego Chrystusowi poprzez konsekrację na mocy profesji rad ewangelicznych jest namacalnym przejawem działania Ducha Świętego w Kościele. „Można je porównać do drzewa o wielu gałęziach, które tkwi korzeniami w Ewangelii i przynosi obfite owoce w każdej epoce życia Kościoła. Jakież to niezwykle bogactwo!” – zauważa św. Jan Paweł II (VC 5).

Na szczególną uwagę zasługują instytuty świeckie, które spośród wymienionych dróg życia konsekrowanego są formą najmłodszą i raczej mało znaną ze względu na swoją specyficzną duchowość, a jednocześnie – jak się wydaje – najbardziej przystosowaną do budowania królestwa Chrystusowego we współczesnym świecie.

1. Świeccy konsekrowani w instytutach świeckich

Zwykle członków instytutów świeckich, określa się jako świeckich konsekrowanych. Trzeba jednak zauważyć, że to określenie nie jest precyzyjne, gdyż świeckimi, których życie duchowe zakorzenione jest w konsekracji, są także dziewice i wdowy konsekrowane. Niemniej jednak z uwagi na dominującą liczebność członków instytutów świeckich w tej kategorii przyjęło się przede wszystkim do nich odnosić tę nazwę.

Święty Jan Paweł II instytuty świeckie określa jako „nowe formy życia konsekrowanego”, wzbudzone w Kościele przez Ducha Świętego (por. VC 10). Ustanowił je bowiem papież Pius XII konstytucją apostolską *Provida Mater Ecclesia*, wydaną 2 II 1947 r. W ten sposób Kościół usankcjonował sięgającą starożytności chrześcijańskiej rzeczywistość świeckich, którzy żyją radami ewangelicznymi, zachowując jednocześnie świecki charakter życia i pracy. Z tej racji nadał im taką właśnie nazwę: „instytuty świeckie”. W historii Kościoła, obok rodzących się form życia monastycznego, tworzyły się bowiem także wspólnoty mężczyzn i kobiet, którzy bez uciekania od obowiązków stanu i zawodu pragnęli naśladować ukryte życie Jezusa w Nazarecie. Takie wspólnoty rozwijały się w średniowieczu, czego przykładem mogą być bractwa jezuitów, zwanych hieronimitami, i jezuatek powstałe w XIV w. w Sienie oraz Stowarzyszenie św. Urszuli założone przez św. Anielę Merici w XVI w.¹ Rozkwit tego rodzaju zrzeszeń świeckich żyjących radami ewangelicznymi obserwuje się w XIX w. Potwierdzeniem tego jest działalność bł. Honorata Koźmińskiego, kapucyna, którego niehabitowe zgromadzenia zakonne w pierwotnym zamysle miały być wspólnotami osób świeckich, podejmujących apostołstwo środowiskowe².

Przynajmniej od początku XX w. Stolica Apostolska poszukiwała odpowiedniej formuły prawnej dla usankcjonowania tego stylu życia. Pomocnym w tym względzie okazał się zorganizowany przez o. Agostino Gemellego, sławnego franciszkanina, zjazd głównych przedstawicieli dwudziestu nowo powstałych stowarzyszeń świeckich. Odbył się on w Szwajcarii w San Gallen w maju 1938 r. Wypracowany wtedy memoriał posłużył do ogłoszenia konstytucji apostolskiej *Provida Mater Ecclesia* wraz z przepisami wykonawczymi, czyli tzw. *Lex peculiaris*, i wydanymi rok później motu proprio *Primo feliciter* (12 III 1948) oraz instrukcją *Cum santissimus* (19 III 1948). Są to dokumenty, które ostatecznie określiły prawną i duchową fizjonomię instytutów świeckich.

Od tej pory obserwuje się ich dynamiczny rozwój. W 1970 r. zawiązała się Światowa Konferencja Instytutów Świeckich (CMIS – *Conferenza Mondiale degli Istituti Secolari*). Po oficjalnym zatwierdzeniu przez Stolicę Apostol-

¹ Zob. L. Morosini Montevecchi, S. Sernagiotto di Casavecchia, *Zwięzła historia instytutów świeckich*, Kraków 1992, s. 13-14; M. Chmielewski, *Jezuaci*, w: *Encyklopedia Katolicka*, red. J. Duchniewski i inni, t. 7, Lublin 1997, k. 1252-1253; J. Ciechanowski, *Instytuty świeckie w świetle dokumentów teologiczno-prawnych Kościoła*, „Roczniki Nauk Prawnych” 22(2012), nr 1, s. 110-116.

² Zob. W. Słomka, *Padre Onorato Koźmiński precursore degli Istituti secolari*, „L'Osservatore Romano” 104(1964) nr 268, s. 5; L. Boriello, G. della Croce, B. Secondin, *La spiritualità cristiana nell'età contemporanea*, Roma 1985, s. 248.

ską w 1974 r., stała się ona integralną częścią Kongregacji do spraw Zakonników, która w związku z tym zmieniła swą nazwę na Kongregację do spraw Zakonników i Instytutów Świeckich (obecnie: Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego). Od tego czasu co kilka lat odbywają się światowe kongresy instytutów świeckich. Warto odnotować, że VIII Światowy Kongres Instytutów Świeckich odbył się w Częstochowie w dniach 17-21 VII 2004 r. O rozwoju tej nowej drogi życia duchowego świadczy także ilość oraz doniosłość oficjalnych dokumentów Kościoła, wypowiedzi papieży i różnych hierarchów³.

Obecnie na świecie jest około 190 instytutów świeckich, do których należy około 38 tysięcy osób. W tej liczbie ponad dziewięćdziesiąt procent stanowią wspólnoty żeńskie. W Polsce, istniejąca formalnie od 1995 r. Krajowa Konferencja Instytutów Świeckich (zawiązała się w sposób nieformalny w 1958 r.) skupia 36 wspólnot, z czego ponad połowę stanowią rodzime instytuty, powstałe głównie w okresie powojennym. Należy do nich w sumie około 1250 osób, w tym zaledwie kilkudziesięciu mężczyzn w kilku instytutach męskich.

Jak napisał św. Jan Paweł II, duchowość instytutów świeckich cechuje to, że „poprzez syntezę świeckości i konsekracji, która jest ich cechą specyficzną, zamierzają przepajać społeczeństwo nowymi energiami Królestwa Chrystusowego, dążyć do przemiany świata od wewnątrz mocą Błogosławieństw. W ten sposób, choć dzięki swej całkowitej przynależności do Boga, są w pełni poświęceni Jego służbie. Ich działalność w normalnych warunkach życia w świecie przyczynia się – za sprawą Ducha Świętego – do ożywienia duchem Ewangelii różnych form rzeczywistości świeckich. Dzięki temu instytuty świeckie zapewniają Kościołowi, każdy zgodnie z własnym charakterem, skuteczną obecność w społeczeństwie” (VC 10).

Tę samą myśl dwadzieścia lat wcześniej wyraził poprzednik św. Jana Pawła II papież św. Paweł VI. W przemówieniu do II Zgromadzenia Odpowiedzialnych Generalnych Instytutów Świeckich, które odbywało się na Watykanie dnia 25 VIII 1976 r., powiedział m.in.: „Jeżeli instytuty świeckie pozostaną wierne własnemu powołaniu, staną się jakby »doświadczalnym laboratorium«, w którym Kościół sprawdza konkretne sposoby układania swoich stosunków ze światem”. To określenie nie jest figurą retoryczną, lecz niezwykle trafnym ujęciem istoty posłannictwa świeckich konsekrowanych zrzeszonych w instytutach świeckich.

³ Do czasu pontyfikatu Franciszka zebrano 123 takie dokumenty i wypowiedzi – zob. *Świeccy konsekrowani w nauczaniu Kościoła świętego. Zbiór dokumentów* (Biblioteka teologii duchowości, t. 1), opr. M. Chmielewski, Lublin 2011 [dalej: *Zbiór dokumentów*].

2. „Laboratorium Kościoła”

Zanim zostanie pojęta próba wyjaśnienia, co to znaczy, że instytucje świeckie są „laboratorium Kościoła” i jak weryfikuje on swoje stosunki ze światem w czterech głównych rysach ich duchowości, wypada przypomnieć za św. Janem Pawłem II, jaka jest rola świeckich w Kościele. Powołując się na swego poprzednika Piusa XII, Święty Papież w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christifideles laici* (z 30 XII 1988) z nieskrywaną emfazą stwierdził, że sami świeccy, „i przede wszystkim oni, winni uświadamiać sobie coraz wyraźniej nie tylko to, że należą do Kościoła, ale że sami są Kościołem, to znaczy wspólnotą wiernych żyjących na ziemi pod jednym przewodnictwem Papieża, oraz pozostających z nim w łączności Biskupów. Oni są Kościołem” (nr 9).

To upodmiotowienie świeckich w Kościele, a zarazem ich odpowiedzialność za niego, znajduje swój wyraz m.in. w instytucjach świeckich, których duchowość na podstawie *Magisterium Ecclesiae* można opisać w czterech zasadniczych rysach. Są to: świeckość, konsekracja, apostołstwo i więzi braterskie.

2.1. Świeckość

Świeckość stanowi specyficzną cechę instytucji świeckich, istotnie odróżniającą je od instytucji zakonnych⁴. Zwrócił na to uwagę kard. Ildebrando Antoniutti, otwierając I Światowy Kongres Instytutów Świeckich we wrześniu 1970 r. w Rzymie. Powiedział wtedy, że „życie duchowe członków instytutu świeckiego rozwija się w świecie i w łączności ze światem [...]. Na zewnątrz życie ich nie różni się od życia innych osób stanu wolnego, ponieważ wypełniają oni swoje obowiązki w świecie, gdzie mogą wykonywać prace i podejmować zadania, których nie mogliby spełniać zakonnicy”⁵.

Świeckość w instytucjach świeckich postrzegana jest nie tylko jako fakt socjologiczny, który wyraża się m.in. w noszeniu zwyczajnego stroju dostosowanego do wymogów danego środowiska, zamieszkiwaniu wśród zwykłych ludzi i podejmowaniu świeckiej pracy, najczęściej niezwiązanej bezpośrednio z misją Kościoła. Jest ona traktowana przede wszystkim jako „przestrzeń” teo-

⁴ Por. Pius XII, *Motu proprio „Primo feliciter”*, p. II, w: *Zbiór dokumentów*, s. 35; PC 11; KPK kan. 710-711.

⁵ I. Antoniutti, *Otwarcie Międzynarodowego Spotkania Instytutów Świeckich*, w: *Zbiór dokumentów*, s. 244.

logalna. Oznacza to, że niemal wszystkie przejawy życia duchowego tych osób zdeterminowane są świeckością. Dotyczy to przede wszystkim modlitwy, życia sakramentalnego, ascezy i przeżywania własnej konsekracji.

Pierwszym i podstawowym zadaniem członków instytutów świeckich jest zatem pozostawanie w świecie i realizowanie tam swojej konsekracji po to, aby z jednej strony ocalić słuszną autonomię rzeczywistości doczesnej, a z drugiej – aby tę rzeczywistość uświęcać. Świat ma być dla nich właściwym i własnym miejscem dla podążania za Chrystusem⁶. W środowisku pracy i zamieszkania oraz we wszystkich okolicznościach życia mają oni odkrywać Bożą obecność. Wymaga to szczególnej wrażliwości, czujności i otwartości, której nabywa się nie inaczej, jak na modlitwie. Zaangażowanie w sprawy doczesne domaga się bowiem od nich trudnej sztuki łączenia kontemplacji i działania, a więc wewnętrznego i zewnętrznego wyciszenia na co dzień, zwykle połączonego z adoracją Najświętszego Sakramentu. Dla właściwej zaś oceny codziennych doświadczeń przeżywanych w świecie nieodzowne jest regularne wsłuchiwanie się w słowo Boże zawarte w Biblii i nauczaniu Kościoła⁷. Życie sakramentalne, szczególnie Eucharystia, która jest źródłem i szczytem życia duchowego (por. SC 10), stanowi dla członków instytutów świeckich szczególną okazję do włączania w jedyną Ofiarę Chrystusa wszystkich spraw doczesnych własnych i swojego środowiska, to jest: pracy zawodowej, apostołstwa, cierpienia i radości dnia codziennego, a nawet wypoczynku i rozrywki (por. LG 34). W ten sposób dokonuje się sakramentalne uświęcanie świeckiego świata (*consecratio mundi*)⁸.

Świeckim konsekrowanym nieodzowna jest asceza, której specyficzną formę stanowi ukrycie. Jest ono raczej przejawem „zanurzenia się” w świat, aniżeli rodzajem zakonspirowanego apostołatu. Nie przysługują im bowiem żadne przywileje związane np. z przynależnością do określonej publicznej wspólnoty kościelnej czy strojem, jak to jest w przypadku osób zakonnych. Świecki konsekrowany tkwi jednocześnie w środowisku świeckim i w środowisku własnego instytutu. Nawet w okresie formacji podstawowej nie zrywa więzi z rodziną,

⁶ Zob. P. Walkiewicz, *Duchowość świeckich konsekrowanych*, Lublin 2003, s. 141.

⁷ Zob. Paweł VI, *Ben volentieri. Przemówienie do II Zgromadzenia Odpowiedzialnych Generalnych Instytutów Świeckich*, w: *Zbiór dokumentów*, s. 85; Komisja dla Instytutów Świeckich, *Refleksje teologiczne na temat instytutów świeckich*, w: tamże, s. 272-273; E. Pironio, *Formacja członków i rola odpowiedzialnych*, w: tamże, s. 322-323.

⁸ Zob. Paweł VI, *In questo giorno. List z okazji 25. rocznicy „Provida Mater Ecclesia”*, w: tamże, s. 69-70; por. M. Chmielewski, *Powołani do życia konsekrowanego w świecie, w: Z Chrystusem w świecie. Instytuty świeckie w 50-lecie „Provida Mater Ecclesia”*. Wypowiedzi Kościoła. Materiały z sympozjum, red. M. Chmielewski, W. Słomka, K. Stawecka, Lublin 1997, s. 223-230.

znajomymi czy miejscem pracy. Z tym mogą być związane różne naciski wynikające z faktu ukrycia i niezrozumienia nadprzyrodzonych motywacji dla podjęcia tej drogi życia. Wymaga to z jednej strony męstwa, a z drugiej – wysiłku dla zachowania swej tożsamości.

Dla członków instytutów świeckich świeckość jest darem i zadaniem w tym sensie, że „swą aktywność służącą człowiekowi i ryzyko z nią związane podejmują »od strony świata«”, co oznacza, że „jako osoby konsekrowane nie oddalają się od świata, by w pewnej izolacji działać dla jego dobra, co jest typowe dla osób zakonnych, ale podejmują wysiłek jego przeobrażenia zgodnie z zamiarem Boga, włączeni we wszelkie jego struktury i mechanizmy”⁹. Podkreślił to papież Franciszek, przemawiając do uczestników spotkania zorganizowanego przez Włoską Konferencję Instytutów Świeckich 10 V 2014 r.: „Przez cały czas prowadzicie życie w świecie, jednocześnie pielęgnując życie modlitwy, strzegąc tego wymiaru kontemplacyjnego w odniesieniu do Pana i również w zetknięciu ze światem, kontemplując rzeczywistość, kontemplując zarówno piękno świata, jak też wielkie grzechy społeczeństwa, wypaczenia, te wszystkie sprawy, i zawsze w napięciu duchowym”¹⁰.

W tym sensie więc Kościół, którym są także świeccy konsekrowani, uczy się właściwych relacji do świata i jednocześnie stara się wymiar doczesny przetransmitować wymiarem nadprzyrodzonym.

2.2. Konsekracja

Konsekracja, jako całkowite oddanie się Chrystusowi w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie, w przypadku członków instytutów świeckich nie tylko nie narusza ich świeckiego charakteru, ale – podobnie jak chrzest, bierzmowanie i kapłaństwo – jeszcze bardziej go ubogaca i zabezpiecza, czyniąc tę drogę powołania „nową i oryginalną”, zdolną „przepoić radami ewangelicznymi – to znaczy wartościami Bożymi i eschatologicznymi wartości ludzkie i doczesne”¹¹.

Jeśli więc chodzi o ślub czystości, rozumiany jako doskonała miłość Chrystusa aż po całkowity dar ze siebie, to z istoty wyklucza on założenie włas-

⁹ P. Walkiewicz, *Duchowość świeckich konsekrowanych*, s. 156; J. Słomińska, *Świeckość członków instytutów świeckich*, w: *Z Chrystusem w świecie...*, s. 194-204.

¹⁰ http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/may/documents/papa-francesco_20140510_conferenza-italiana-istituti-secolari.html [stan z 12 II 2019].

¹¹ Paweł VI, *Ancora una volta. Przemówienie do odpowiedzialnych generalnych instytutów świeckich*, w: *Zbiór dokumentów*, s. 78; por. P. Walkiewicz, *Świeckość i konsekracja. Instytuty świeckie w 60 lat po ogłoszeniu „Provida Mater Ecclesia”*, Kraków-Radom 2008, s. 17-26.

nej rodziny i uprawnione w małżeństwie korzystanie z daru płodności. O ile w duchowości zakonnej czynnikiem sprzyjającym dochowaniu ślubowanej czystości jest dystans wobec świata (*fuga mundi*), to w przypadku świeckich konsekrowanych cnota ta realizowana jest w kontekście świata, dla którego nierzadko nadużycia w sferze płciowości przybierają postać normy etycznej. Z tej racji dochowanie wierności ze strony członków instytutów świeckich staje się o wiele trudniejsze, aniżeli dla osób zakonnych, których od świata oddziela nie tylko klasztorny mur, ale także habit.

Czystość serca nigdy jednak nie może oznaczać zamknięcia się na ludzi. Związany z zachowaniem czystości wysiłek, „nie jest ascezą samotności, lecz ascezą życia z innymi, szukania innych, aby dać im miłość Chrystusa. Uwalnia od egoizmu, rozszerza serce, pomaga zdobywać wewnętrzną wolność, pozwala stale kontrolować własną równowagę psychiczną. W istocie czystość jest nie tyle negatywnym ideałem wyrzeczenia, ile raczej cudownym oddaniem siebie Bogu na służbę braciom”¹². Dzięki temu członek instytutu ma możliwość stawać się „bratem powszechnym”, to znaczy przyjacielem wszystkich ludzi, w każdej porze, przy wszystkich okazjach i we wszystkich sytuacjach.

Z kolei postawa ubóstwa członków instytutów świeckich powinna być naczyną teologalną cnotą nadziei, która wszędzie i w każdej sytuacji pozwala widzieć dobroć obdarowującego Boga. Nie oznacza więc nieposiadania, ale dobrowolne ograniczenie swobody w korzystaniu z tego, co się posiada według norm danego instytutu. Świecki, który przez konsekrację zawierzył siebie całkowicie Chrystusowi, musi wyrobić w sobie wewnętrzną postawę wolności w stosunku do dóbr materialnych pozostających do jego dyspozycji ze względu na świecki styl życia i charakter pracy zawodowej¹³. Praktycznym tego wyrazem jest oszczędność, motywowana gotowością dzielenia się z potrzebującymi, zarówno dobrami materialnymi, jak i duchowymi. Ubóstwo bowiem jest znakiem solidarności z bliźnimi i zdolnością czynienia miłosierdzia, o czym wielokrotnie przypomina papież Franciszek. „Charakterystyczną formą ewangelicznego ubóstwa dla człowieka świeckiego jest staranie, by razem z braćmi budować świat bardziej sprawiedliwy. Mieści się w tym nieubieganie się o władzę, która jest jedną z największych pokus naszych czasów”¹⁴.

Doświadczenie Kościoła w tym zakresie, potwierdzone przez dojrzałą postawę świeckich konsekrowanych, jest mocnym argumentem w konfrontacji ze światem.

¹² Komisja dla Instytutów Świeckich, *Refleksje teologiczne...*, s. 267-268.

¹³ Zob. P. Walkiewicz, *Duchowość świeckich konsekrowanych*, s. 73-78.

¹⁴ Komisja dla Instytutów Świeckich, *Refleksje teologiczne...*, s. 270.

Naśladowanie Chrystusa w pełnieniu woli Bożej, który stał się posłusznym aż do śmierci krzyżowej (por. Flp 2, 8), jest treścią ślubu posłuszeństwa i domaga się od członków instytutów świeckich w pierwszym rzędzie posłuszeństwa Bogu objawiającemu swoją wolę w Kościele, jak również w „znakach czasu”. Ze względu na ich świecki charakter posłuszeństwo wymaga „konfrontowania własnych postaw z budowaniem Królestwa Bożego, aby zawsze starać się czynić tylko to, co odpowiada planom Bożym wobec nas, stosując najodpowiedniejsze do tego środki; słuchania Ducha Świętego, który objawia się w codziennych obowiązkach i wezwaniach, zmierzających do prawdziwego ludzkiego postępu, a także do zmiany postępowania w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym; słuchania Kościoła, bądź w wypowiedziach jego Magisterium, bądź w tym, co konkretyzuje się w Kościele lokalnym, w którym żyje i z którego misją współpracuje osoba konsekrowana; wiernego zachowywania Konstytucji swojego instytutu; pełnej dyspozycyjności, by akceptować wskazania i dyrektywy odpowiedzialnych instytutu dotyczące realizacji własnego powołania i wierności przyjętemu charyzmatowi; wysiłku podejmowania dialogu, aby wszelkie poszukiwanie prawdy było komunikowane innym i uzupełniane przez innych; także ducha służby we wszelkich okolicznościach, pogody ducha i optymizmu w różnych doświadczeniach życiowych, jakie niesie każdy dzień; uczciwego trzymania się raz przyjętych dyspozycji wydawanych przez zwierzchników w pracy (zmysłu dyscypliny); wystrzegania się tego, aby być elementem nieładu i kaprysu, dbając jednak o oryginalność interwencji i zachowania”¹⁵.

Jak widać, konsekracja nie stoi w sprzeczności ze świeckim charakterem życia, choć wymaga radykalizmu¹⁶. I takiej postawy względem świeckości świata uczy się Kościół m.in. poprzez doświadczenie członków instytutów świeckich.

2.3. Apostolstwo

Połączenie w jednym powołaniu konsekracji i świeckiego zaangażowania nadaje tym dwom elementom oryginalny charakter, czyniąc z nich syntezę zdolną do zbawiania i przekształcania świata, a więc do apostolstwa na mocy świadectwa. Potwierdza to *Kodeks Prawa Kanonicznego*, w którym czytamy, że „członkowie tych instytutów wyrażają i realizują własną konsekrację w działal-

¹⁵ Tamże, s. 271-272.

¹⁶ Zob. W. Słomka, *Radykalizm ewangeliczny życia konsekrowanego w świecie*, w: *Z Chrystusem w świecie...*, s. 205-215.

ności apostołskiej. Starają się oni na podobieństwo zaczynu przepoić wszystkim duchem ewangelicznym dla umocnienia i wzrostu Ciała Chrystusa. Członkowie świeccy uczestniczą w zadaniu ewangelizacyjnym Kościoła – w świecie i ze świata – bądź przez świadectwo życia chrześcijańskiego i wierności wobec własnej konsekracji, bądź przez udział w układaniu spraw doczesnych po Bożemu i przepajaniu świata mocą Ewangelii. Ofiarowują również swoją współpracę w służbie kościelnej wspólnocie, zgodnie z własnym świeckim sposobem życia” (kan. 713 § 1-2).

Oznacza to, że omawiana tu forma życia konsekrowanego ma ogromne możliwości apostołskiego zaangażowania w Kościele i świecie. „Do odnowy Kościoła dziś nie wystarczają jasne dyrektywy i liczne dokumenty. Kościołowi potrzebne są jednostki i wspólnoty świadome własnej odpowiedzialności za wcielenie i przekazywanie światu ducha, jak to zamierzył Sobór. Wam przypadła w udziale ta wzniosła misja: dawać przykład niestrudzonego zapалу w nowych stosunkach, jakie Kościół pragnie nawiązać ze światem i w służbie światu” – uczył św. Paweł VI¹⁷.

Podobne treści wyraził św. Jan Paweł II, spotykając się z instytucjami świeckimi w początkach swego pontyfikatu: „wasze pole działania jest bardzo rozległe. Kościół wiele się po was spodziewa. Potrzebuje on waszego świadectwa, by światu, który – nawet jeżeli nie jest tego świadomy – łaknie Słowa Bożego, przynieść »radosną nowinę«, że w Chrystusie wszelkie autentycznie ludzkie pragnienie może znaleźć zaspokojenie. Umieście sprostać tym, wielkim możliwościom, jakie w tych ostatnich latach drugiego tysiąclecia chrześcijaństwa Opatrzność wam ofiarowuje”¹⁸.

Apostolstwo świeckich konsekrowanych w odpowiedzi na wyzwania współczesnego Kościoła i świata powinno rozwijać się w trzech zasadniczych kierunkach: a) rozszerzania zbawienia na rzeczywistości doczesne, dzięki czemu spełnia się pragnienie św. Pawła, aby „Bóg był wszystkim we wszystkich” (1 Kor 15, 28). Jest to zatem zapowiedź eschatologicznej pełni stworzenia w Chrystusie; b) świadectwa wynikającego z „czynu i prawdy” (por. J 3, 18), na które współczesny świat zgłasza ogromne zapotrzebowanie (por. EN 41); c) oraz dzielenia się darem otrzymanych łask przez uświęcającą obecność chrześcijan w świecie¹⁹.

¹⁷ Zob. Paweł VI, *In questo giorno...*, s. 71.

¹⁸ Jan Paweł II, *Ewangelizacja a instytucje świeckie. Przemówienie do uczestników II Światowego Kongresu Instytutów Świeckich*, w: *Zbiór dokumentów*, s. 101-102.

¹⁹ Zob. G. Brasca, *Wymiar apostołski instytutów świeckich*, „Ateneum Kapłańskie” 105(1985), s. 226-227.

Ponieważ świeccy konsekrowani przez chrzest uczestniczą w kapłańskim, prorockim oraz królewskim posłannictwie Chrystusa i Kościoła (por. ChL 14; LG 31. 34-36), dlatego ich apostołstwo można rozpatrywać w tych trzech aspektach: kapłańskim, prorockim i królewskim²⁰.

Posłannictwo kapłańskie świeckich polega głównie na uświęcaniu zadanej im rzeczywistości ziemskiej, przez włączenie jej w jedyne zbawcze pośrednictwo Chrystusa, stale aktualizowane w Ofierze Eucharystycznej. Czynią to m.in. przez składanie w duchowej ofierze podczas Mszy Świętej trudów i sukcesów swojej pracy, wypoczynku, spraw, którymi zajmują się w środowisku pracy i życia, apostołskich przedsięwzięć itp. (por. LG 34). Innym przejawem ich kapłańskiego posłannictwa jest modlitwa wstawiennicza, sprawowana niejako „w pośrodku świata” w odpowiedzi na różne codzienne wyzwania.

Jeśli chodzi o profetyczne posłannictwo członków instytutów świeckich, to w całej rozciągłości do nich odnosi się to, czego uczył św. Paweł VI w adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi* (z 8 XII 1975). Píše tam bowiem, że „polem właściwym dla ich ewangelizacyjnej aktywności jest szeroka i bardzo złożona dziedzina polityki, życia społecznego, gospodarki; dalej dziedzina kultury, nauki i sztuki, stosunków międzynarodowych i środków przekazu społecznego; do tego dochodzą niektóre dziedziny szczególnie otwarte na ewangelizację, jak miłość, rodzina, wychowanie dzieci i młodzieży, praca zawodowa, cierpienia ludzkie” (EN 70)²¹. Udział świeckich konsekrowanych w prorockim urzędzie Chrystusa polegać więc będzie na zobowiązaniu do tego, „by z wiarą przyjęli Ewangelię i głosili ją słowem i czynem, demaskując śmiało i odważnie wszelkie przejawy zła. [...] winni oni zabiegać o to, by nowość i moc Ewangelii jaśniała w ich życiu codziennym, rodzinnym i społecznym, oraz cierpliwie i odważnie, pośród sprzeczności współczesnych czasów, dawać wyraz nadziei na przyszłą chwałę »także przez formy życia świeckiego«” (ChL 14).

Z kapłańskim i prorockim posłannictwem członków instytutów świeckich związane jest ich posłannictwo królewskie. W tym przypadku polega ono na przywracaniu stworzeniu jego pierwotnej wartości i poddawanie go władzy Chrystusa Zmartwychwstałego. Jest to służba Królestwu Bożemu i „rozszerzanie go w dziejach”, a zarazem pokonywanie królestwa grzechu i zła (por. ChL 14), przede wszystkim najpierw w sobie przez walkę duchową i postawę bezinteresownej służby oraz pełnienie dzieł miłosierdzia²². Tak rozumiana

²⁰ Zob. P. Walkiewicz, *Duchowość świeckich konsekrowanych*, s. 177-203.

²¹ Zob. Paweł VI, *Ben volentieri...*, s. 84-85.

²² Zob. J. Szamocki, *Udział świeckich konsekrowanych w dziele misji i ewangelizacji*, w: *Świeccy konsekrowani w Kościele lokalnym*, red. M. Chmielewski, Lublin 2004, s. 113-122.

chrześcijańska królestwość, będąca udziałem świeckich konsekrowanych, koresponduje z ideą „cywilizacji miłości”, propagowaną głównie przez św. Jana Pawła II (por. DiM 14). Rozumie się przez nią prymat osoby przed rzeczą, tego by „bardziej być”, aniżeli „więcej mieć”, pierwszeństwo etyki przed techniką oraz prymat miłosierdzia przed sprawiedliwością²³. Aktualizacja „cywilizacji miłości” dokonuje się najbardziej w obszarze pracy zawodowej. Z tej racji od członków instytutów świeckich wymaga się wysokich kompetencji zawodowych, które należy widzieć jako jeden z bardziej skutecznych środków ewangelizacji²⁴.

2.4. Więzy braterskie

Zarówno przeżywanie swej konsekracji przez członków instytutów świeckich, jak i powierzone im posłannictwo apostołskie w świecie choć dokonuje się w sposób indywidualny, to zawsze ma wymiar wspólnotowo-eklezyjalny, który w praktyce odróżnia ich od osób zakonnych. W odniesieniu do instytutów zakonnych mówi się o życiu wspólnym, zarówno w zakresie indywidualnej realizacji rad ewangelicznych, jak i podejmowanych dzieł apostołskich. Temu celowi służy wspólne zamieszkiwanie w domu zakonnym, wspólne modlitwy, posiłki, rekreacja, wspólna kasa i współdzielenie obowiązków związanych z życiem na co dzień. Głównym zadaniem przełożonego domu, często zamieszkiwanego przez większą grupę osób zakonnych, jest roztropne koordynowanie tych obowiązków, a nade wszystko budowanie i umacnianie jedności pomiędzy nimi.

Natomiast w przypadku instytutów świeckich chodzi nie o życie wspólne pod jednym dachem, lecz o więzy braterskie, które są u podstaw autentycznej komunii każdego instytutu życia konsekrowanego. W praktyce oznacza to, że członkowie instytutów świeckich z zasady nie prowadzą życia wspólnego w specjalnie przystosowanych do tego domach, ani też nie występują jako podmiot prawny działań apostołskich w Kościele lub różnych inicjatyw o charak-

²³ Zob. A. Nossol, *Ku cywilizacji miłości*, Opole 1984, s. 16; E. Weron, *Uczestnictwo świeckich w budowaniu cywilizacji miłości w świetle adhortacji „Christifideles laici”*, „Collectanea Theologica” 63(1993), f. 2, s. 153-159.

²⁴ Zob. Kongregacja ds. Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja o formacji w instytutach świeckich „Nel presentare”*, w: *Zbiór dokumentów*, s. 310; Jan Paweł II, *Ewangelizacja a instytuty świeckie. Przemówienie do II Światowego Kongresu Instytutów Świeckich*, w: tamże, s. 100; tenże, *Godò veramente nell’incontrarvi ancora una volta. Przemówienie do III Światowego Kongresu Instytutów Świeckich*, w: tamże, s. 134.

terze społecznym. Instytut świecki swój charyzmat realizuje zawsze w oparciu o osobistą odpowiedzialność każdego z jego członków.

Odnosnie do życia braterskiego jeden z watykańskich dokumentów, nawiązując do kan. 716 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, stwierdza, że „powołanie do instytutu nie jest wezwaniem do życia w samotności, lecz wnosi życie braterskie [...] przez które wszyscy członkowie jednoczą się w szczególną jakby rodzinę w Chrystusie. [...] Życie braterskie buduje się poprzez spotkania i wymianę różnego rodzaju: modlitwę (w tym doroczne rekolekcje, okresowe dni skupienia), dzielenie się doświadczeniami, dialog, formację, informację itd.” Dlatego – jak czytamy dalej – „trzeba dobrze zrozumieć, że życie braterskie grupy nie powinno być takiego samego rodzaju jak życie wspólnoty zakonnej”²⁵.

Tę specyfikę instytutów świeckich docenił św. Jan Paweł II w przemówieniu do uczestników III Światowego Kongresu Instytutów Świeckich, wygłoszonym w Castel Gandolfo 28 VIII 1984 r. Mówił wtedy: „Ze względu na konieczność zakorzenienia w świecie, jakiego wymaga wasze powołanie, Kościół nie żąda od waszych instytutów życia wspólnego, które jest właściwością instytutów zakonnych. Jednakże wymaga on »braterskiej wspólnoty, ugruntowanej i zaszczerpionej w miłości, która powinna uczynić ze wszystkich członków jakby jedną szczególną rodzinę« [...]; wymaga on, by członkowie tego samego instytutu świeckiego » [...] zachowali między sobą wspólnotę, pilnie troszcząc się o zachowanie jedności ducha i autentycznego braterstwa«”²⁶.

Tworzenie więzi braterskich w instytucie świeckim jest czymś niezmiernie ważnym, a zarazem kruchym. Szczególną rolę w tym względzie odgrywa modlitwa oraz wsłuchiwanie się w słowo Boże, które od wewnątrz kształtuje człowieka²⁷. Jest ona źródłem, a zarazem przejawem braterskich więzi danego instytutu, przede wszystkim jednak stanowi wyraz zakorzenienia we wspólnocie Kościoła, bez którego niemożliwe byłyby nadprzyrodzone więzi braterskie pomiędzy członkami danego instytutu. Życie braterskie bowiem, rozumiane jako życie wspólne w miłości, stanowi wymowny znak kościelnej komunii (por. VC 42).

²⁵ Kongregacja do spraw Zakonów i Instytutów Świeckich, Sekcja Instytutów Świeckich, *Dokument „Instytuty świeckie”*, nr 7, w: *Zbiór dokumentów*, s. 359.

²⁶ Jan Paweł II, *Godo veramente nell'incontrarvi ancora una volta...*, s. 135.

²⁷ Zob. Benedykt XVI, *Sono molto lieto di incontrarvi. Przemówienie z okazji XII Dnia Życia Konsekrowanego*, w: *Zbiór dokumentów*, s. 222; Komisja dla Instytutów Świeckich, *Refleksje teologiczne na temat instytutów świeckich*, s. 269; por. M. Chmielewski, *Modlitwa w życiu duchowym świeckich konsekrowanych. Studium w świetle nauczania Kościoła na temat instytutów świeckich*, „*Studia Włocławskie*” 14(2012), s. 146-160.

*

Za podsumowanie podjętej tu refleksji o tym, jak Kościół poprzez świeckich konsekrowanych zrzeszonych w instytucjach świeckich uczy się i sprawdza swoje relacje ze światem, niech posłużą słowa papieża Franciszka, wypowiedziane podczas wspomnianej audiencji 10 V 2014 r.: „Wasze powołanie jest fascynujące, jest bowiem powołaniem istniejącym właśnie tam, gdzie rozstrzyga się zbawienie nie tylko osób, ale również instytucji. I to bardzo wielu instytucji świeckich, które są potrzebne w świecie. Dlatego ja tak myślę, że przez *Provida Mater Ecclesia* Kościół uczynił gest naprawdę rewolucyjny!”²⁸.

Słowa kluczowe: świeccy konsekrowani, instytucje świeckie, świeckość, konsekracja, apostołstwo, więzi braterskie.

The laypeople consecrated as a „laboratory of the Church”

Summary

The secular institutes are the newest form of consecrated life between eights of them, established in the Church by the apostolic constitution *Provida Mater Ecclesia* 2 February 1947, issued by the pope Pius XII. In all over the world this spiritual way embraces recently about 190 communities with circa 38 thousand members, in majority women.

The pope Paul VI, a great supporter of laypeople consecrated, have named them „laboratory of the Church” in which the Church examines specific ways of arranging her relations with the world.

The Church are doing it in the four main dimensions of spirituality of secular institutes: secularity, consecration, apostleship „from within the world” and brotherly bonds.

Pope Francis spoke to participants in the general assembly of the Italian Conference of Secular Institutes on Saturday, 10 May 2014: „Everyday you live the life of a person in the world, and, at the same time, retain contemplation. This contemplative dimension with the Lord and in relation to the world, to contemplate reality, to contemplate the beauty of the word as well as the great sins of society, its deviations, all these things, and always in spiritual tension... This is why your vocation is so fascinating, because it is a vocation which is spot on, where the salvation not only of people

²⁸ http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/may/documents/papa-francesco_20140510_conferenza-italiana-istituti-secolari.html [stan z 12 II 2019].

but of the institutions are at stake. And a great many lay institutions are necessary in the world. That is why I think that *Provida Mater Ecclesia* was a truly revolutionary step for the Church!”

Key words: consecrated laypeople, secular institutes, secularity, consecration, apostleship, brotherly bonds.

